

«ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ»

Հայ-Ռուսական համալսարանի
Բիզնես-ի.գ.դ., պրոֆեսոր

Է.Մ. Սանդոյան

«10» նոյեմբերի 2023 թ.

ԿԱՐԾԻՔ

Արշակ Հարությունի Վարժապետյանի «Դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը տնտեսության զարգացման վրա (ՀՀ օրինակով)» թեմայով ատենախոսության վերաբերյալ՝ ներկայացված Ը.00.03 - «Ֆինանսներ, հաշվապահական հաշվառում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար:

Ատենախոսությունը քննարկվել է Հայ-Ռուսական համալսարանի «Էկոնոմիկայի և ֆինանսների» ու «Տնտեսագիտության տեսության և անցումային շրջանի տնտեսության հիմնախնդիրների» ամբիոնների 2023 թվականի նոյեմբերի 10-ի համատեղ նիստում (արձանագրություն թիվ 13-23):

Մասնակցում էին՝

Սանդոյան Էդվարդ Մարտինի՝ տնտեսագիտ. դոկտոր, պրոֆ., Ներսեսյան Կարեն Վասիլիի՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, Ոսկանյան Մարիամ Համբարձումի՝ տնտեսագիտ. դոկտոր, դոցենտ, «Էկոնոմիկայի և ֆինանսների» ամբիոնի վարիչ, Չախոյան Էլիզա Միքայելի՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, Կարապետյան Էդգար Գագիկի՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, Պետրոսյան Իրինա Բորիսի՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ (գրախոսող), «Տնտեսագիտության տեսության և անցումային շրջանի տնտեսության հիմնախնդիրների» ամբիոնի վարիչ, Սարգսյան Ռուզաննա Աշոտի՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, ավագ դասախոս, Տիգրանյան Վարսիկ Իշխանի, տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, Մնացականյան Լիդա Արմենի՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, ավագ դասախոս (գրախոսող), Հակոբյան Էսթեր Աշոտի՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, ավագ դասախոս, Հակոբյան Արմինե Արզումանի՝ ավագ դասախոս, Ավետիսյան Լարիսա Աշոտի՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, ավագ դասախոս, Աղաջանյան Արմինե Վլադիմիրի՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, Հանիսյան Հրայր Հովիկի՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, Պետրոսյան Գարիկ Արմենակի՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, ավագ դասախոս (գրախոսող), Պետրոսյան Հեղինե Գագիկի՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, ավագ դասախոս, Նաշիկյան Լիլիա Աշոտի՝ ավագ դասախոս, Սարգսյան Լիլիթ Կարենի՝ ավագ դասախոս, Կարապետյան Անուշ Արմենի՝ դասախոս, Պապյան Զինավարդ Կարենի՝ ասիստենտ, Ծմավոնյան Էլեն Հակոբի՝ ասիստենտ:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԹԵՄԱՅԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Դրամավարկային քաղաքականությունը տնտեսությունում դրամաշրջանառության և վարկերի տեղաբաշխման գործում իրականացվող միջոցառումների համալիր է, որի վերջնական նպատակը կայուն տնտեսական աճի ապահովումն է: Այն ուղղված է գնաճի մակարդակի և դինամիկայի կարգավորմանը, ներդրումային միջավայրի կայուն ակտիվությանն ու աճին, ազգային արժույթի (դրամի) կայունության ապահովմանը և շուկայական տնտեսության համար նպաստավոր պայմանների ստեղծմանը, և վերջապես, նշված ամբողջ գործողությունների համախմբի արդյունքում, գործազրկության մակարդակի վրա ազդեցությանը՝ կրճատման տեսքով:

Դրամավարկային քաղաքականության վարման արդյունքում երկրում առաջանում են շուկեր, գնաճը շեղվում է թույլատրելի սահմանից, ինչը հանգեցնում է երկրում տնտեսական անկայունության: Տնտեսական անկայունությունը ուղղակիորեն անդրադառնում է նաև դրամավարկային քաղաքականության և ֆինանսական կայունության վրա, որի հետևանքով տնտեսավարողները գնում են չարաշահումների և խուսափում են հարկերից, իսկ բնակչության մոտ տեղի է ունենում կենսամակարդակի վատթարացում: Այդ իսկ պատճառով մեր կողմից դրամավարկային քաղաքականության հիմնախնդիրը դիտարկվել է որպես խիստ արդիական, հատկապես COVID-19 համավարակի, 44-օրյա արցախյան պատերազմի և ռուս-ուկրաինական հակամարտության համատեքստում:

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 200-րդ հոդվածով ամրագրված է, որ երկրում դրամավարկային քաղաքականության պատասխանատուն ՀՀ կենտրոնական բանկն է, որը այն իրականացնում է փողի առաջարկի կամ գնի փոփոխման միջոցով: Նշվածը կենտրոնական բանկն ամրագրում է իր դրամավարկային քաղաքականության ծրագրով, մշակում այն, հաստատում և իրականացնում: Երկրում դրամավարկային քաղաքականության իրականացման արդյունքում գնաճի թույլատրելի մեծությունը կազմում է 4 տոկոս $\pm 1,5$ տոկոս թույլատրելի շեղմամբ:

Դրամավարկային քաղաքականության իրականացմամբ՝ համապատասխան գործիքների կիրառության միջոցով, կենտրոնական բանկը փողը ներարկում կամ ներքաշում է տնտեսություն՝ առաջացնելով նաև իրացվելիություն: Բացի այդ, նպատակադրված գնաճին հասնելու և երկրի ֆինանսական կայունության պահպանման և կարգավորման համար միաժամանակ կիրառվում է արտարժույթային և մակրոպրոդեցնցիալ քաղաքականություններ:

Տնտեսության կենսունակությունը պահպանելու նպատակով երկրում վարվող տնտեսական քաղաքականությանը մասնակցում են համաժամանակյա և՛ կառավարությունը, և՛ կենտրոնական բանկը: Եթե կենտրոնական բանկը պատասխանատվություն է կրում դրամավարկային, արժույթային, մակրոպրոդեցնցիալ քաղաքականությունների, ապա կառավարությունը՝ հարկաբյուջետային քաղաքականության համար:

Ատենախոսությունում դիտարկվել է ոչ միայն դրամավարկային քաղաքականությունը իր ածանցյալներով, այլ նաև վերջինիս փոխառնչությունները. գնահատելով հարկաբյուջետային և մակրոպրոդեցնցիալ քաղաքականությունների վրա դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը, տոկոսադրույքների փոփոխությունների ազդեցությունը բանկային համակարգի վրա, կապն իրական հատվածի հետ: Բացի այդ, ատենախոսությունում

ուսումնասիրվել է կանխիկ և անկանխիկ գործառնությունների ազդեցությունը դրամավարկային քաղաքականության վրա, գների կայունության ապահովման համար կենտրոնական բանկի միջամտությունը վերջինիս կարգավորման գործում, ինչպես նաև ներկայացվել են գների և ֆինանսական կայունության ապահովման հիմնական ուղիները:

Դրամավարկային քաղաքականության ժամանակակից մոդելի և փորձի ուսումնասիրության և դիտարկման համար աշխատանքում անդրադարձ է կատարվել Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների, Կանադայի, Շվեյցարիայի և Մեծ Բրիտանիայի դրամավարկային քաղաքականության մոդելներին և փորձին և այն դիտարկվել է Հայաստանի դրամավարկային քաղաքականության համատեքստում:

Ատենախոսությունը նվիրված է դրամավարկային քաղաքականության հիմնախնդիրներին, առկա վիճակին, մինչ այս վարված քաղաքականությանը, վերջինիս նպատակի իրագործման համար ձևավորված արդի հիմքերի ուսումնասիրությանը, գործնականում դրանց կիրառմանը: Ատենախոսի կողմից առաջարկվել է նոր ֆինանսական քաղաքականության բանաձևի սահմանման և կիրառության արդարացվածությանը, ինչի կիրառումը կրթի տնտեսության զարգացմանը և խելացի և տրամաբանական գնահատմանը, ինչով էլ պայմանավորված է սույն ատենախոսության թեմայի արդիականությունն:

Վերոհիշյալ հարցադրումների քննարկմանն ու որոշակի առաջարկությունների մշակմանն է նվիրված Ը.00.03 - «Ֆինանսներ, հաշվապահական հաշվառում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար ներկայացված Արշակ Հարությունի Վարժապետյանի ատենախոսությունը: Ներկայացված հիմնախնդիրներով էլ պայմանավորված են թեմայի ընտրությունն ու արդիականությունը:

ՇԵՏԱՂՈՏՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ատենախոսության նպատակն է դրամավարկային քաղաքականության ազդեցության գնահատումը ՀՀ տնտեսության վրա, այդպիսի քաղաքականության իրականացման արդյունքում առաջացած խնդիրների բացահայտումը և կարգավորման ուղիների նախանշումը:

Ատենախոսության հիմքում դրված նպատակին հասնելու համար ուսումնասիրվել են հետևյալ խնդիրները.

- ուսումնասիրել դրամավարկային քաղաքականություն հասկացությունը, էությունը և ներկայացնել է ժամանակակից առաջավոր փորձը,
- դիտարկել դրամավարկային քաղաքականության արդյունքների և տնտեսության իրական հատվածի փոխառնչությունները,
- ուսումնասիրել դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը մակրոպրոդեյնցիալ և հարկաբյուջետային քաղաքականությունների վրա,
- ուսումնասիրել դրամավարկային քաղաքականության տոկոսադրույքների փոփոխությունների ազդեցությունը բանկային համակարգի վրա,
- հետազոտել ՀՀ ԿԲ կողմից բանկերի նորմատիվային կապիտալում լրացուցիչ կապիտալի մասնաբաժնի փոփոխության ազդեցությունը վարկավորման ծավալների և դրամավարկային քաղաքականության գործիքակազմի վրա,
- վերլուծել ՀՀ ԿԲ միջամտության ազդեցությունը գների կայունության վրա,

- վերլուծել ՀՀ-ում փողի զանգվածի վրա ազդող գործոնները, դրանց կառավարման առանձնահատկությունները զարգացման արդի փուլում,
- ուսումնասիրել կանխիկ և անկանխիկ գործառնությունների ազդեցությունը դրամավարկային քաղաքականության վրա, ինչպես նաև հետևանքները տնտեսության համար,
- ուսումնասիրել ինովացիոն գործիքակազմի ներդրման ազդեցությունը տնտեսության, հատկապես՝ փողի զանգվածի վրա,
- դիտարել հրապարակային առաջարկվող արժեթղթերի հավանական մանիպուլյացիաների ազդեցությունը դրամավարկային քաղաքականության վրա, հաշվի առնելով ինչպես ՀՀ-ում ցուցակվող արժեթղթերի սակավությունը, այնպես էլ ֆոնդային բորսայի թույլ զարգացվածությունն ու կիրառական հետաքրքրության գրեթե բացակայությունը,
- հարկաբյուջետային քաղաքականության մասով՝ վերլուծել հարկերով բեռնվածության և կախվածության մակարդակը և դրա ազդեցությունը դրամավարկային քաղաքականության վրա,
- ներկայացնել ՀՀ ՀՆԱ և փողի զանգվածով արտահայտված փողի «քնելու» միտումը,
- ձևակերպել, սահմանել և ներկայացնել մի շարք նոր հասկացություններ:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՆՈՐՈՒՅԹԸ

Կատարված հետազոտությունների, վերլուծությունների և ներկայում առկա հիմնախնդիրների ուսումնասիրության արդյունքում հետազոտությունում հեղինակը կարևորել է ստորև ներկայացված կիրառական գիտական արդյունքները, որոնք իր կարծիքով գիտական նորոյթ են պարունակում: Մասնավորապես.

- Վերլուծելով ՀՀ տնտեսական քաղաքականությունը առաջարկվել է նոր բանաձև՝ $EP=FP+MP+FEP$, ինչը հնարավորություն է տալիս որոշել տնտեսության վրա ՀՀ ԿԲ և կառավարության ազդեցությունների մասնաբաժինները ըստ վերջիններիս վարած քաղաքականությունների արդյունքների,
- Առաջարկվել է կիրառության մեջ դնել «քնած» կամ «քնող» փողի եզրույթ, որը ցուցադրում է ՀՆԱ-ի նկատմամբ փողի զանգվածի տարեցտարի դանդաղ շրջապտույտ կատարելու հակումը, որի հետևանքով, որպես փողի շրջապտույտի արագության նվազման արդյունք, երկրի բնակչության կողմից դրսևորվում է խնայողություններ ձևավորելու պրակտիկան,
- Հետազոտության արդյունքում բացահայտվել է հրապարակային առաջարկի (IPO) իրականացնող առևտրային կազմակերպությունների զարգացման և թափանցիկության ապահովման գործում մանիպուլյացիայի հավանական սխեմա: Առաջարկված «կապիտալի մկներ» կամ «դիվիդենտ կրծողներ» նոր եզրույթը բնութագրում է ընկերության կառավարման մարմինների կողմից ցուցանիշների արհեստական բարելավման միտումները, իսկ «կույր բաժնետերեր» եզրույթը՝ բնութագրում է կազմակերպության կառավարման արդյունքում վնասներ կրելու պրակտիկան:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ԳԻՏԱԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

«Դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը տնտեսության զարգացման վրա (ՀՀ օրինակով)» թեմայով ատենախոսությունում ուսումնասիրված խնդիրները դիտարկված են արդիական հատկապես COVID-19 համավարակի, 44-օրյա արցախյան պատերազմի և ռուս-ուկրաինական հակամարտության համատեքստում:

Ատենախոսության որոշ տեսական և գործնական արդյունքներ կարող են կիրառական նշանակություն ունենալ նաև հիմնախնդիրն ուսումնասիրող տնտեսագետների, պետական կառավարման մարմինների արտաքին տնտեսական հարաբերությունների գծով պատասխանատուների, ոլորտին առնչվող մասնավոր կառույցների, ինչպես նաև այլ շահագրգիռ անձանց համար:

ՎԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԾԱՎԱԼԸ ԵՎ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլուխներից՝ յուրաքանչյուրը երեք ենթագլուխներով, եզրակացությունների և առաջարկությունների մասից, օգտագործված գրականության ցանկից և հավելվածից:

Ատենախոսությունը շարադրված է 164 էջի վրա (ներառյալ հավելվածները), պարունակում է աղյուսակներ, գծապատկերներ և թվով 3 հավելվածներ:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ներածությունում հիմնավորված է թեմայի արդիականությունը, ձևակերպված են հետազոտության նպատակն ու հիմնախնդիրները, տրված են առարկան և օբյեկտը, ներկայացված են ուսումնասիրության հիմնական արդյունքներն ու գիտական նորույթը, դրանց գիտա-գործնական նշանակությունը:

Ատենախոսության առաջին՝ «Դրամավարկային քաղաքականություն հասկացությունը, փորձը և կապն իրական հատվածի հետ» գլխում ուսումնասիրվել են դրամավարկային քաղաքականություն (այսուհետ՝ ԴՎՔ) հասկացությունը, ԴՎՔ իրականացման և կարգավորման ժամանակակից փորձը, ԴՎՔ և իրական հատվածի միջև կապը: ԴՎՔ հասկացությունում ուսումնասիրվել է ՀՀ Սահմանադրությամբ և «Կենտրոնական բանկի մասին» ՀՀ օրենքով ՀՀ կենտրոնական բանկին տրված լիազորությունների, նպատակների շրջանակը, ԴՎՔ խնդիրները, տրվել է մեկնաբանում գնաճի վերաբերյալ: Մեկնաբանվել և տարանջատվել են ըստ Ջոն Մեյնարդ Բեյնսի և Միլտոն Ֆրիդմանի:

Ատենախոսության երկրորդ՝ «Դրամավարկային և հարկաբյուջետային քաղաքականությունների փոխառնչությունները և առանձնահատկությունները ՀՀ-ում» գլխում ուսումնասիրվել է դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը հարկաբյուջետային և մակրոպրոդեյնցիալ քաղաքականությունների վրա: Հեղինակը անդրադարձ է կատարել տոկոսադրույքների փոփոխությունների ազդեցությունը բանկային համակարգի վրա: Դիտարկվել է նաև կանխիկ և անկանխիկ գործառնությունների ազդեցությունը դրամավարկային քաղաքականության վրա:

Ատենախոսության երրորդ՝ «Գների կայունության ապահովումը և փողի զանգվածի կառավարման կատարելագործումը» գլխում հեղինակը ուսումնասիրել է գների կայունության ապահովումը ՀՀ-ում և ՀՀ ԿԲ միջամտությունը դրա կարգավորման գործում, դիտարկել է Փողի զանգվածի կառավարման առանձնահատկությունը տնտեսության զարգացման արդի

փուլում և մատնանշել է գների և ֆինանսական կայունության ապահովման հիմնական ուղիները:

ԴԻՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Ատենախոսության թեման՝ «Դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը տնտեսության զարգացման վրա (<< օրինակով)» բավական արդիական է և կարևոր: Սակայն, հեղինակը տնտեսության վրա դրամավարկային քաղաքականության ազդեցության գնահատման խնդրին գրեթե չի անդրադարձել, և աշխատանքի արդյունքներում տնտեսության վրա ԴՎՔ ազդեցության վերաբերյալ որևէ լրացուցիչ գիտական արդյունք տեսանելի չէ: Ավելին, աշխատանքում չի խոսվում «տնտեսության զարգացում» հասկացության վերաբերյալ, չի նշվում, թե ինչ է դա նշանակում և ինչպես է չափվում: Ընդհանուր առմամբ, աշխատանքում առկա են մի շարք թերություններ, բացթողումներ և սխալներ, որոնք առավել մանրամասն ներկայացված են ստորև:

1. Դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունների գնահատմանը նվիրված աշխատանքում, որևէ խոսք չկա այնպիսի կարևոր գործոնների մասին, ինչպիսիք են՝ տոկոսադրույքի կապը մակրոտնտեսական այլ ցուցանիշների հետ, դրամավարկային քաղաքականության փոխանցման տարբեր ուղիները և դրանց դրսևորումները <<-ում, կանոնների վրա հիմնված քաղաքականության իրականացումը, սպասումների դերը, ԿԲ թափանցիկության և հաղորդակցության դերը և այլն: Աշխատանքում չեն կիրառվել ազդեցությունների քանակական գնահատման գործիքներ, որոնք ժամանակակից տնտեսագիտական վերլուծություններում առանցքային դեր ունեն:

2. Հեղինակը ԴՎՔ ազդեցությունները գնահատելու համար կառուցել է էկոնոմետրիկ մոդել, որում սակայն կիրառված ժամանակային շարքերը պատշաճ կերպով չեն մշակվել՝ հանգեցնելով շեղված արդյունքների: Մասնավորապես, հեղինակը փորձել է գնահատել մեկ շնչի ընկնող ՀՆԱ-ի վրա փողի զանգվածի, միջազգային պահուստների, զուտ ներքին ակտիվների, բյուջեի եկամուտների և այլ ցուցանիշների միջև կապերը: Վերջիններս մոդելում ներառվել են իրենց մակարդակներով, ինչը նշանակում է, որ դրանք ստանցիոնար չեն: Արդյունքում ստացվել է «կեղծ ռեգրեսիա», որի դեպքում բավական բարձր R քառակուսին և չափազանց բարձր նշանակալիությունները թույլ տրված սխալի արդյունք են և չեն կարող մեկնաբանվել որպես իրականում գոյություն ունեցող նշանակալի կապեր: Ավելին, հաշվի չի առնվել, որ ներառված ցուցանիշների միջև առկա են փոխադարձ կապեր (առկա է էնդոգենություն), ինչը թույլ չի տալիս, նույնիսկ անհրաժեշտ փոխակերպումներն իրականացնելուց հետո, ռեգրեսիայի միջոցով ճշգրիտ գնահատել դրանց միջև կապերը:

3. Աշխատանքի 1-ին «նորոյթը» իրենից ներկայացնում է նոր մշակված բանաձև, որով հնարավոր է գնահատել տնտեսության և գնաճի վրա հարկաբյուջետային, դրամավարկային և արժույթային քաղաքականությունների ազդեցության մասնաբաժինները: Ձևակերպումը բավական հավակնոտ է և հետաքրքիր, սակայն իրականում չի համապատասխանում կատարված աշխատանքին: Հեղինակը որպես տնտեսության վրա հարկաբյուջետային

քաղաքականության ազդեցություն կիրառել է բյուջեի եկամուտների կշիռը ՀՆԱ-ում, իսկ որպես դրամավարկային քաղաքականության ազդեցություն՝ փողի ագրեգատների և միջազգային պահուստների կշիռը: Սա դեմ է տնտեսագիտական մտածողության բոլոր կանոններին, քանի որ այս ցուցանիշները չեն բնութագրում քաղաքականությունների ազդեցությունները տնտեսության վրա, առավել ևս գնաճի վրա: Հարկերի կշիռը ՀՆԱ-ում կարող է ցույց տալ պետական բյուջեի չափը ՀՆԱ-ի նկատմամբ, սակայն ոչ ազդեցության չափը: Հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը գնահատելու համար, պետք է դիտարկել կառուցվածքային պակասուրդի փոփոխությունը: Դրամավարկային քաղաքականության մասով, հայտնի է, որ 2006թ.-ից ԿԲ-ն անցել է գնաճի թիրախավորման ռազմավարությանը և որպես ազդեցության գործիք կիրառվում է տոկոսադրույքը: Փողի ագրեգատները 2006 թվականից կորցրել են տնտեսության վրա ԿԲ քաղաքականության դերի բնութագրման հատկությունը: Ավելի խնդրահարույց և անընդունելի է այն, որ հեղինակը դիտարկել է այդ կշիռների գումարի 100-ին հավասար լինելու գաղափարը և եզրակացրել է, որ եթե փողի ագրեգատների կշիռը ՀՆԱ-ում ավելի մեծ է, քանի հարկերի կշիռը, ապա ԴՎԲ գերակա դիրք ունի: Հետևաբար կարող ենք նշել, որ սա չի կարող համարվել նորոպթ, այն պարզ պատճառով, որ հիմնված է սխալ ենթադրությունների և հաշվարկների վրա:

4. Ատենախոսության 2-րդ «նորոպթում» առաջարկվում է նոր եզրույթներ՝ «քնած» կամ «քնող» փող: Այս եզրույթները նկարագրում են Ֆիշերի հավասարման հիման վրա գնահատված փողի շրջապտույտի արագության դանդաղումը: Վերջինս հեղինակը ներկայացրել է որպես խնայողությունների աճի ցուցիչ և անվանել է «քնած» կամ «քնող» փող: Սակայն, կատարված հաշվարկը բավական պարզունակ է և ոչ ամբողջական: Հայտնի է, որ խնայողությունների ցուցանիշը կարելի է հաշվարկել տնօրինվող եկամտի և սպառման ցուցանիշների միջոցով, հետևաբար, հեղինակը պետք է հաշվարկեր խնայողությունների ցուցանիշը և գոնե դրա դինամիկայի միջոցով հիմնավորեր իր եզրակացությունը: Բացի այդ, փողի շրջապտույտի արագության դանդաղման մասին խոսելիս պետք էր նաև ներկայացնել դրա պատճառները, ինչպես նաև միջազգային համեմատականներ, որպեսզի պարզ լիներ, թե արդյո՞ք դա միայն ՀՀ տնտեսությանը բնորոշ երևույթ է, թե այլ երկրներում նույնպես տեղի է ունենում փողի շրջապտույտի արագության դանդաղում:

5. Ատենախոսության երրորդ գլխում, հողինակը իրականացրել է վարկեր/ՀՆԱ ճեղքի գնահատում, որը հաշվարկված է Hodick-PreScott վիճակագրական ֆիլտրի միջոցով (արդյունքները ներկայացված են էջ 97-ից 102-ի աղյուսակներում): Սակայն, հաշվարկներն ակնհայտորեն սխալ են իրականացված, քանի որ ըստ աղյուսակի 2009-2014թթ. գրանցվել է վարկեր/ՀՆԱ-ի էական դրական ճեղք, այն դեպքում, երբ ցուցանիշը բավական ցածր էր, իսկ դրա աճին զուգահեռ, ճեղքը դարձել է էականորեն բացասական: Մեր կողմից փորձ է արվել կրկնել հեղինակի հաշվարկները, որի արդյունքում պարզ է դարձել, որ հեղինակը ճեղքի գնահատականները սխալ է ստացել (հավանաբար Excel միջավայրում բանաձևի սխալ կիրառման արդյունքում): Հետևաբար դրա հիման վրա կատարված եզրակացությունները նույնպես սխալ են:

6. Աշխատանքի 1-ին գլխի 1.3 բաժինը վերնագրված է «Դրամավարկային քաղաքականության և իրական հատվածի միջև կապը», որտեղ հեղինակը ներկայացնում է դրամավարկային և այլ մակրոտնտեսական քաղաքականությունների՝ տնտեսության վրա ազդեցությունների համեմատություններ: Սակայն, որևէ խոսք չկա դրամավարկային քաղաքականության հիմնական գործիքի՝ տոկոսադրույքի տնտեսության վրա ունեցած ազդեցությունների և փոխանցման ուղիների վերաբերյալ: Այնինչ, դրանք ատենախոսության թեմայի ներքո հիմնական ուսումնասիրության հարցերը պետք է լինեին:

7. Ատենախոսությունում առկա են մի շարք գիտականորեն ոչ ճշգրիտ մտքեր և եզրակացություններ: Մասնավորապես՝

- 13-րդ էջի երկրորդ պարբերությունում նշվում է հետևյալը. «ՀՀ ԿԲ-ն 2023թ. նպատակադրել է առաջիկայում գնաճի նվազում՝ որոշ ապրանքների և ծառայությունների գների բարձր պահպանմամբ», որից կարելի է ենթադրել, որ ԿԲ թիրախավորել է որոշ ապրանքների և ծառայությունների գները պահպանել բարձր մակարդակում, այնինչ Գնաճի հաշվետվությունում (որին հղում է կատարել հեղինակը), միտքը ուրիշ կերպ է ձևակերպված. վերջինս ոչ թե ԿԲ նպատակադրումն է, այլ կանխատեսումը, ըստ որի ընդհանուր գնաճը կդանդաղի, սակայն որոշ ապրանքների և ծառայությունների գները կշարունակեն պահպանվել բարձր մակարդակում:

- Էջ 55-ում, Աղյուսակ 2.1.3-ի ցուցանիշների հիման վրա նշվում է հետևյալ միտքը. «... արդեն 2020-2022թթ.-ին տնտեսությունը մինչև 75 տոկոս, որոշ տարիների դրանից էլ և ավել կախվածության մեջ է ՀՀ ԿԲ վարած դրամավարկային քաղաքականությունից ... ապա ստացվում է որ տնտեսության ներկա իրավիճակի պատասխանատուն ՀՀ կենտրոնական բանկն է»: Այս եզրահանգումը հեղինակն անում է՝ հիմք ընդունելով փողի զանգվածի, միջազգային պահուստների և զուտ ներքին ակտիվների գումարի (այն դեպքում երբ այդ ցուցանիշներն իրար գումարելը պարզապես անընդունելի է) և ՀՆԱ-ի հարաբերակցության հիման վրա: Սա պարզապես դեմ է տնտեսագիտական մտածողությանը, և նման մտքերի ներառումը էապես նվազեցնում է աշխատանքի գիտական արժեքը:

- 92-րդ էջում՝ Աղյուսակ 3.1.1-ում ներկայացվում է հարկային եկամուտների, ՀՆԱ-ի ցուցանիշները և հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը: Նախ հարկային եկամուտները անհարկի կլորացված են, ինչը խեղաթյուրում է պատկերը: Կարելի էր պարզապես մյոդ դրամներով ներկայացնել: Բացի այդ, ցուցանիշներն անհամադրելի են, քանի որ 2013թ. առաջ գործող սոցիալական վճարները չեն գումարվել հարկային եկամուտներին: Այդ իսկ պատճառով 2013թ. նկատվում է հարկեր/ՀՆԱ-ի կտրուկ աճ, ինչը սակայն հարկային եկամուտների դասակարգման փոփոխության արդյունք է և պետք է ճշգրտվի վերլուծությունների իրականացման ժամանակ:

8. Հավելված 2-ում հարկերի ազդեցությունը բյուջեի եկամուտների վրա գնահատելու համար կիրառվել է վիճակագրական գործիք, այնինչ հարկերը բյուջեի եկամուտների տարր է հանդիսանում և հարկի մեկ միավորի ավելացումը բնականաբար հանգեցնելու է եկամուտների

մեկ միավորով ավելացման: Հետևաբար, այդ կապը բացահայտելու համար որևէ վիճակագրական գործիքի կիրառման անհրաժեշտություն չկա, և կիրառված մոտեցումը անհասկանալի է: Ավելին, հեղինակը եզրակացնում է, որ այդ ազդեցությունը նույնը չէ, նշելով, որ մեկ միլիոնով հարկերի նվազումը հանգեցնում է եկամուտների 0.251-0.078 մլն դրամով նվազման: Անհասկանալի է, թե ինչպես է եկամուտները ավելի քիչ նվազում քան հարկերի նվազումն է: Առնվազն պետք էր հիմնավորել ստացված արդյունքը: Էլ ավելի խնդրահարույց է այն, որ իրականացված սխալ հաշվարկը հեղինակը ներկայացնում է, որպես տնտեսական շուկերի դեպքում բյուջեի եկամուտների հարվածի տակ լինելու փաստարկ, այնինչ ինչպես տնտեսական շուկերի ցուցանիշներ, այնպես էլ տնտեսական ակտիվության որևէ ցուցանիշ մոդելում ներառված չէ:

9. Հեղինակն իր առջև խնդիր է դրել վերլուծել ինովացիոն գործիքակազմի ներդրման ազդեցությունը տնտեսության վրա, որը ըստ էության աշխատանքի շրջանակներում չի իրականացրել:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Նշված դիտողությունները ազդում են հետազոտության արդյունքների տեսական ու կիրառական նշանակության վրա:

Ամփոփելով կարող ենք նշել, որ ատենախոսությունում գիտական քննարկման տարերը սակավ են և պարունակում են մասնագիտական սխալներ: Հիմնական վերլուծությունները պարզունակ են և ոչ բավարար եզրակացություններ կատարելու համար: Արդյունքում, հեղինակին մասամբ է հաջողվել իրականացնել ատենախոսության թեմային համապատասխան վերլուծություն, ինչի հետևանքով սահմանված գիտական խնդիրները լիովին չեն լուծվել:

Արշակ Հարությունի Վարժապետյանի «Դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը տնտեսության զարգացման վրա (ՀՀ օրինակով)» թեմայով թեկնածական ատենախոսությունը ինքնուրույն հետազոտություն է:

Հետազոտության հիմնական արդյունքները հրապարակվել են 6 գիտական հոդվածներում:

Ատենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է ուսումնասիրության բովանդակությանը և արտացոլում է աշխատանքի կարևոր դրույթներն ու արդյունքները:

Այսպիսով, Արշակ Հարությունի Վարժապետյանի «Դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը տնտեսության զարգացման վրա (ՀՀ օրինակով)» թեմայով թեկնածուական ատենախոսությունը մասամբ է համապատասխանում ՀՀ «Գիտական աստիճանաշնորհման

կանոնակարգի» 6-րդ և 7-րդ կետերին, ինչպես նաև ՀՀ ԲՈԿ-ի կողմից թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին, իսկ հեղինակն արժանի է տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը՝ ներկայացված Ը.00.03 - «Ֆինանսներ, հաշվապահական հաշվառում» մասնագիտությամբ քարտեզագող պաշտպանության դեպրում:

Նիստի նախագահ՝

Հայ-Ռուսական համալսարանի Ռեկտոր,
«Էկոնոմիկայի և ֆինանսների» ամբիոնի պրոֆեսոր,
տնտ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր՝

Է. Մ. Սանդուկյան

Հայ-Ռուսական համալսարանի
«Էկոնոմիկայի և ֆինանսների» ամբիոնի վարիչ,
տնտ. գիտ. դոկտոր, դոցենտ՝

Մ. Ա. Ոսկանյան

Հայ-Ռուսական համալսարանի
«Տնտեսագիտության տեսության
և անցումային շրջանի տնտեսության հիմնախնդիրների»
ամբիոնի վարիչ, տնտ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ՝

Ի. Բ. Պետրոսյան

Հայ-Ռուսական համալսարանի
«Տնտեսագիտության տեսության
և անցումային շրջանի տնտեսության հիմնախնդիրների»
ամբիոնի ավագ դասախոս, տնտ. գիտ. թեկնածու՝

Լ.Ա. Մնացականյան

Հայ-Ռուսական համալսարանի
«Տնտեսագիտության տեսության
և անցումային շրջանի տնտեսության հիմնախնդիրների»
ամբիոնի ավագ դասախոս, տնտ. գիտ. թեկնածու՝

Գ.Ա. Պետրոսյան

Հայ-Ռուսական համալսարանի
գիտական քարտուղար,
բան. գիտ. թեկնածու՝

Ռ. Ս. Կասաբարյան